

**THE AXIOLOGICAL CONDITIONS OF THE SAFETY
AT CONTEMPORARY SCHOOL. THE OUTLINE OF ISSUES
AKSJOLOGICZNE UWARUNKOWANIA BEZPIECZEŃSTWA
WE WSPÓŁCZESNEJ SZKOLE. ZARYS PROBLEMATYKI**

dr hab. Dorota Plucińska

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperi w Józefowie

pldorota@poczta.onet.pl

dr Agnieszka Kruszyńska

Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor

hobbit76@wp.pl

ABSTRACTS

Safety is the key problem of the contemporary world, especially – of contemporary school, dependent on different economic, social and cultural factors. The Ministry of National Education has announced the school year 2012/2013 The Year of the Safety School; this decision underlines the importance of the problem of safety. It is significant to recall that the subject of safety is one of the key questions connected with the researches on the quality of the school and related to the outside evaluation of the school's working. Safety is an obligatory space of functioning of the school that is obliged to establish own procedures of safety. Moreover, Polish students (III rd and IVth educational stage) attend the new school subject – education for the safety.

Significance of safety, treated as anthropological category, is wider because it refers not only to legislative aspects but also to personal well-being of the student. 'Safe school' means that the process of education, the formation of attitudes is safe. The impression of safety is a matter of psychology. It is reasonable to indicate two kinds of safety: immanent (safe subjects of education, safe mass media, safe cyberspace, safe literature for children and teenagers) and transcendent (safe relationships with other children, with teachers, safety at home). Both kinds of safety refer to the world of values, which in our epoch undergo relativisation, simplification,

homogenization or even degradation. Safety in the perspective of axiology should be treated as the attitude, as the model of life and as the universal humanistic value.

Bezpieczeństwo jest kluczowym zagadnieniem współczesnego świata, a zwłaszcza współczesnej szkoły, warunkowanej rozmaitymi czynnikami ekonomicznymi, społecznymi i kulturowymi. O tym, jak ważną stanowi to kwestię, świadczy ustanowienie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej roku szkolnego 2012–2013 rokiem bezpiecznej szkoły. Ta problematyka jest także jednym zagadnień w trwających od 2009 badaniach nad jakością pracy szkoły w ramach projektu ewaluacji zewnętrznej szkół. Stanowi też obowiązkowy obszar funkcjonowania szkoły, która powinna posiadać własne procedury bezpieczeństwa. Ponadto w ramach podstawy kształcenia ogólnego wprowadzono przedmiot edukacja dla bezpieczeństwa (w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej).

Takie traktowanie bezpieczeństwa w szkole nie wyczerpuje całości tej pojętej kategorii antropologicznej: obejmuje bowiem jej wymiar zewnętrzny w zakresie ograniczonym legislacyjnie, mniej uwagi zwracając na w pewnym sensie implikowany, pośredni, wymiar bezpieczeństwa osobistego i osobowościowego ucznia związany z procesem edukacyjnym jako kształtowaniem postaw i zachowań. W tym wymiarze można wyróżnić dwa aspekty bezpieczeństwa: immanentne (bezpieczne treści nauczania, bezpieczne media, bezpieczna cyberprzestrzeń, bezpieczna lektura) i transcendentne (bezpieczne relacje rówieśnicze, bezpieczne relacje z nauczycielami, bezpieczeństwo w domu rodzinnym). Oba te aspekty odnoszą się mniej lub bardziej do świata wartości, który współcześnie ulega relatywizacji, symplifikacji, homogenizacji bądź nawet degradacji. Bezpieczeństwo w ujęciu aksjologicznym należałoby traktować jako postawę, model życia i uniwersalną wartość humanistyczną.

KEYWORDS:

safety, education, axiology, cyberspace, safe literature for children, cyberbullying

bezpieczeństwo, edukacja, aksjologia, cyberprzestrzeń, bezpieczna literatura dla dzieci, cyberbullying

**WSTĘP - AKSJOLOGICZNE UWA
W SZKOLE. WSTĘPNE ROZPOZNANIE**

Bezpieczeństwo jako pojęcie ogólne i działalności człowieka, ma więc wymiar narny (Filipek, 2009). Bez dyskusyjnie i zarówno potrzebą człowieka, jak i stanowi wartości. Bezpieczeństwo jest bezwzględnie współczesnego świata – zarówno pryncypiu tej kategorii (Milkiewicz, 2009) – a warunkowanej rozmaitymi czynnikami etycznymi. Pojmując je jako efekt organizmów przetrzeźni egzystencjalnej, szczególnie się formy współżycia społecznego, a w

BEZPIECZEŃSTWO W SZKOLE – UJĘCI

Bezpieczeństwo w szkole jest rozwiązaniami legislacyjnymi: Ustawę (DzU z 2004 nr 256, poz. 2572. z późn. Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia nr 6, poz. 69. z późn. zm.), które przez dokumentację placówek, jak i generowanie malnoprawne poczynania. Przepisy te dotyczących bezpieczeństwa w szkołach ganów szkoły, a także zadania systemu Egzemplifikacją traktowania bezpieczeństwa problemu jest ustanowienie przez roku szkolnego 2012–2013 „Rokiem b danych na stronie internetowej <http://ka>, że celem było „wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa, dbanie o sprzyjające warunki, ochrona przed przemocą fizyczną poczucia bezpieczeństwa poprzez kształcenie współpracy i odpowiedzialności za ideę tego referatu, szczególnie istotne społecznych, do czego powrócimy w

zwrócono też uwagę na inicjatywy, które „angażują uczniów, nauczycieli, a czasem nawet rodziców do działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa” oraz „wspierające szkołę środowisko zewnętrzne, w tym m.in. organy służby publicznej, organizacje pozarządowe i jednostki samorządu terytorialnego” (<http://www.men.gov.pl>)

Bezpieczeństwo jest tu ujmowane w dwóch perspektywach: jako bezpieczne otoczenie ucznia (tu zagadnienia: stosowanie higieny i bezpieczeństwa pracy, udzielanie pierwszej pomocy, reagowanie w sytuacjach nadzwyczajnych, dbałość o bezpieczny wypoczynek i bezpieczną drogę o szkoły, a także przeciwdziałanie agresji i przemocy) oraz jego bezpieczne zachowanie (tu zaś zagadnienia: promowanie zdrowego stylu życia i bezpieczeństwa w Sieci, rozwiązywania sytuacji konfliktowych, dbałość o klimat szkoły, przeciwdziałanie uzależnieniom i wykluczeniu). Te poszczególne zagadnienia zostały zaopatrzone w adekwatne przykłady działań podmiotów zaangażowanych w „Rok bezpiecznej szkoły”, aktów prawnych oraz materiałów adresowanych do uczestników programu: dyrektorów szkół, nauczycieli, innych pracowników szkół oraz rodziców (zob.: http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3623&catid=287&Itemid=1). I tak na przykład przeciwdziałanie wykluczeniu jest traktowane jako budowanie strategii antykrzyzysowej na terenie szkoły, przeciwdziałanie agresji i przemocy, odpowiedzialność prawna pracowników szkoły, funkcjonowanie profilaktyki i psychoprofilaktyki. Zwrócono tu też uwagę na potrzebę opracowania procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia demoralizacją i przestępczością oraz na kreowanie wspierającego środowiska szkolnego. Zaproponowano też przykładowe rozwiązania w sytuacjach agresji, demoralizacji, przestępczości oraz *mobbingu* i *bullyingu* w szkole.

Dodajmy, że problemom związanym z zagrożeniem innym rodzajem *bullyingu*, a mianowicie *cyberbullyingiem*, poświęcono badania przeprowadzone przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Międzynarodowy program „Cyberbullying wśród młodzieży: badania i interwencja w sześciu krajach europejskich” (zob.: <http://www.bullyingandcyber.net/pl/o-nasi/>) miał na celu rozpoznanie i scharakteryzowanie zjawiska wśród uczniów gimnazjów w Polsce i szkół typu gimnazjum w Europie. Następnym etapem programu jest opracowanie metod przeciwdziałania agresji elektronicznej. Kwestiom bezpieczeństwa w szkole poświęcają uwagę badacze na całym świecie, którzy dostrzegają konieczność uczynienia szkoły, rozumianej

jako wspólnota uczniów, nauczycieli Morrison, 2007. *Lessons in Danger*, 200

Konsekwencją „Roku bezpiecznej jowej kontroli bezpieczeństwa w szkolej której dokonają podlegające MEN k 2013–2014 w szkołach podstawowych MEN odnośnie do „Roku bezpieczn zakresu tej kontroli. Arkusz kontroli n w konsekwencji MEN, ponieważ na p sterstwo dokumentacji oraz zaleceń planowe w szkołach) na aspekty bezj przestregania przez szkoły procedur sza kontroli bezpieczeństwa w szkole zapisach w statucie szkoły, kontrolow strzeganiu bezpieczeństwa i higieny pr w czasie przerw, równomiernego oł możliwości zostawiania podręczników nej w sytuacji potrzeby ewakuacji ora: nicznie pojęte – nie weryfikuje bezp. wymiarze: społecznym, psychologiczn relacji między uczniami a nauczyciela jest bezpieczna, gdy chodzi o zagroż kotyki, pedofilia, przemoc psychiczn badania w kwestiach zaledwie powie ucznia w szkole (lub też zagrożeń wyi pomijając milczeniem.

Problematyka bezpieczeństwa w : w trwających od 2009 badaniach nad projektu ewaluacji zewnętrznej szkół oprócz dyrekcji, nauczycieli i rodziców su o bezpieczeństwie stał się uczeń, l oraz uczestniczy w wywiadzie fokus bezpieczeństwa w szkole zawiera w wy *sq normy społeczne*. To wymaganie w następującą charakterystykę: „Działai uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psy członkami społeczności szkolnej są op

faniu. Uczniowie współpracują ze sobą w realizacji przedsięwzięć będących wynikiem działań samorządu uczniowskiego. Zasady postępowania i współpracy w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły i rodziców” (zob. www.platforma.npseo.pl/stats.php). Z kolei szkoła, która realizuje ww. postulaty pełniej i szerzej, spełnia kryteria na literę B (najwyższą waloryzację ma litera A): „W szkole lub placówce, wspólnie z uczniami i rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz, w razie potrzeb, modyfikuje. [...] Jednym z podstawowych warunków prawidłowego procesu uczenia się jest poczucie bezpieczeństwa, sensu i rozumienia oraz akceptacji tego, co się dzieje wokół nas. Aktywność intelektualna nierozdzielnie wiąże się z psychicznym dobrostanem, dlatego jest istotne, aby instytucje zajmujące się aktywnością intelektualną dbały również o klimat, w jakim ta aktywność zachodzi. Proponuje się więc to w wymaganiu, aby szkoły i placówki kształtowały postawy zgodne z wartościami i normami społeczeństwa demokratycznego. Poznawanie zasad i rozumienie ich znaczenia dla funkcjonowania społeczności szkolnej i społeczeństwa stanowi element rozwoju, a świadomość tego, jak ważne jest przestrzeganie reguł, decyduje o sukcesie grup. *Respektowanie szacunku dla innych*. Wymaganie to jest ważne do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, angażowania obywateli w konstruowanie demokratycznego ładu społecznego i przestrzegania ustaleń” (zob. jak wyżej). Na podstawie tych zapisów widać wyraźnie, że bezpieczeństwo jest traktowane szeroko, jako baza do prawidłowego rozwoju ucznia.

Przykładem konfrontacji relatywnego postrzegania bezpieczeństwa przy równoczesnym dążeniu do jego obiektywizacji jest opracowanie Iwony Starypan z 2012 roku *Szkola widziana oczami rodziców. Analiza realizacji wymagań na podstawie danych ewaluacji zewnętrznej zebranych od rodziców* (zob. szczegółowo: www.platforma.npseo.pl/stats.php). Rodzice odpowiadali zarówno w anonimowych ankietach, jak i wywiadach na pytania otwarte i zamknięte o to, w jakim stopniu i zakresie w szkole ich dziecka respektowane są normy społeczne. Większość z nich (3/4 ankietowanych) stwierdziła, że są informowani o kwestiach ważnych z perspektywy bezpieczeństwa, wiedzą, jakie problemy wychowawcze pojawiają się w szkole (s. 6.). W odpowiedziach zebranych podczas wywiadów przeważają pozytywne głosy (s. 7.). Rodzice w większości ufają

nauczycielom, są przekonani (lub raczej nauczycieli na niewłaściwie bądź ryzykalnie (s. 8.). Zdaniem rodziców w badaniach mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa (s. 9.). Jeśli chodzi o wznowienie czwartego jest całkowicie przeczącą, iż nauczyciele dostarczają a następnie je wzmacniają. Mimo ogólnie jednak uwagę, że prawie 1/4 (24%) rozmawiana na temat zagrożeń występujących u dziecka (s. 6.). Zdaniem kilkunastu nie reagują szybko na ryzykowne zachowania (czyli) czy niewłaściwe zachowania (s. 8.). Podobny odsetek rodziców jest pozytywnych zachowań uczniów oraz i Warto, by te wyniki właściwie przeanalizować o bezpieczeństwo w szkole.

Należy też dodać, że zgodnie z bezpieczeństwem w ramach podstawy przedmiot edukacji dla bezpieczeństwa (nazwalnej), który zastępuje dotychczasowe różne wypowiedzi na ten temat, np.: Ten przedmiot szkolny w III i IV etapie programowej – obejmuje podstawy podstawy ratownictwa i pierwszej pomocy państwa, sytuacje zagrożeń oraz konty w nim jednak ujęcia aksjologicznego - kluczowej wartości ludzkiej nie tylko w Ten z konieczności skrótoowy i opar obszarów bezpieczeństwa w szkole w istniejących empirycznie zaklasyfikować, opracowanie wymienionych działań nie można powstrzymuje bezpieczeństwa jako ważnego punktu zwrócenia uwagi na aksjologiczne pojmowania go jako nadrzędnej wartości z przyjęciem perspektywy aksjologicznej ten temat np.: Denek, 1999), zgodnie z z

„Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”.

AKSJIOLOGIA BEZPIECZEŃSTWA

Takie traktowanie bezpieczeństwa w szkole nie wyczerpuje całości tej pojemnej kategorii antropologicznej: obejmuje bowiem jej wymiar zewnętrzny w zakresie ograniczonym legislacyjnie, mniej uwagi zwracając na w pewnym sensie implikowany, pośredni, wymiar bezpieczeństwa osobistego i osobowościowego ucznia związany z procesem edukacyjnym jako kształtowaniem postaw i zachowań. W tym wymiarze można wyróżnić dwa aspekty bezpieczeństwa:

1. **immanentne** (ich podmiotem i często samodzielnym odbiorcą jest uczeń, który powinien sytuować się w bezpiecznej dla niego przestrzeni wirtualnego świata) – bezpieczne treści nauczania, bezpieczne media, bezpieczna cyberprzestrzeń,
2. **transcendentne** (uczeń jako jeden z podmiotów wchodzi w rozmaite interakcje, generujące większe lub mniejsze bezpieczeństwo) – bezpieczne relacje rówieśnicze, bezpieczne relacje z nauczycielami, bezpieczeństwo w domu rodzinnym, co w rezultacie gwarantuje prawidłowy rozwój emocjonalny i intelektualny ucznia.

Oba te aspekty odnoszą się mniej lub bardziej do świata wartości, który współcześnie ulega relatywizacji, symplifikacji, homogenizacji bądź nawet degradacji.

Obecnie w badaniach naukowych podkreśla się istotny dla bezpieczeństwa kontekst aksjologiczny; jak choćby w wypowiedzi Jerzego Stańczyka: „Bezpieczeństwo zaliczane jest do wartości najważniejszych, obok wolności i sprawiedliwości. Coraz częściej bywa ujmowane z odniesieniem do kardynalnej platońskiej triady: prawdy, dobra i piękna” (Stańczyk, 2010; Szmyd, 2000). Redaktorzy zaś dwóch tomów zbiorowych szkiców na temat bezpieczeństwa w odniesieniu do wartości

(*Bezpieczeństwo człowieka a wartość*) „Bezpieczeństwo człowieka jako wc najcenniejszą wartością, której poszuk życie” (Jarmoch, Świderski, Trzpił, 20 logicznym należałoby traktować jak cechującego się określonymi wartościami i innych (por. Skrobas, 2010).

Aksjologiczne uwarunkowania i ukształtowanie, uformowanie postaw, zegane nie tylko jako bezpieczeństwa, salna wartość życiowa, humanistycz traktowanego jako wartość należy szkoła może modelować przewidywa w treściach i programach oraz odpow o bezpieczeństwie jako wartości, czyli głównie do wychowania, czyli kształto edukacyjny, każdy zakres programow zawsze na postawy i zachowania, ksz formuje tożsamość osobowościową i Dlatego pojmowanie bezpieczeństwa, j doprowadzić w procesie edukacji d gi wartości, przyswajanej ustawicznie elementów aksjologicznych w edukac dydaktyczną (zob. np.: Lekka-Kowalik

Wiadomo przecież, że bezpieczeńst nym, jak i transcendentnym nie jest k rze (nie mówi się ani o nadwyżce bez częściowym, ani też o zamiennikach pewnych cech subiektywnych – nie j W edukacji bezpieczeństwo, poczawt poprzez bezpieczeństwo ucznia w klic bezpieczeństwa treści nauczania, ma c Należy podkreślić, że problem be dwa wyznaczniki:

1. **referencyjny**, bezpośredni, dost pirczynnie, dający się z łatwością o

uczni na lekcjach wychowania fizycznego czy bezpieczny pobyt na przerwach),

2. **implikowany**, pośredni, wynikający z poczucia, odczuwania, odbierania oraz sytuowania się ucznia wobec zewnętrznych uwarunkowań (np. wykluczenie ucznia z grupy rówieśniczej, przemoc psychiczna, cyberprzemoc, uzależnienie od Internetu, otwarcie na niepożądane treści i zachowania). Zwiększa ten drugi obszar wiąże się z aksjologicznym wymiarem nauczania i wychowywania.

W odniesieniu do współczesnej szkoły można jeszcze wyróżnić inne formy i zakresy bezpieczeństwa, warunkowanego aksjologicznie: bezpieczeństwo osobiste (poczucie własnej podmiotowości i braku jakichkolwiek zagrożeń), bezpieczeństwo psychologiczne (poczucie ufności i akceptowania własnej osobowości), bezpieczeństwo kulturowe (poczucie przynależności do grupy kulturowej), bezpieczeństwo tożsamościowe (poczucie wewnętrznej spójności osobowościowej), bezpieczeństwo komunikacyjne (multimedialna komunikacja i jej zagrożenia), bezpieczeństwa społeczne (poczucie przynależności do grupy społecznej) (zob. Roguska, 2010). Warto zauważyć, że w znacznej mierze za wznaczenie wśród dzieci i młodzieży poczucia, że mają prawo czuć się bezpiecznie i jednocześnie mają obowiązek zapewnienia innym – na swoim poziomie wiekowym – poczucia bezpieczeństwa, odpowiada edukacja polonistyczna. To utwory zamieszczane w podręcznikach, prezentujące wszelką inność (kulturową, psychologiczną, dotyczącą stanu zdrowia, niepełnosprawności itp.), dają asumpt do pokazania uczniom, że – z jednej strony – mają prawo czuć się bezpiecznie w swojej grupie, klasie, rodzinie; z drugiej – powinni stworzyć atmosferę przyjazną i bezpieczną dla rówieśników. Coraz więcej tekstów literackich oraz paraliiterackich zamieszczanych w podręcznikach zawiera tego typu treści, pokazuje życie dzieci autystycznych, niewidomych czy z rodzin niepełnych, co też – w zależności od środowiska – może stygmatyzować dzieci i powodować uczucie zagrożenia. Ten ostatni problem jest istotny, wiele uczniów bowiem żyje w rodzinach niestandardowych, nietradycyjnych, np. zrekonstruowanych. Stąd też do lektur włączane zostają pozycje, które takie obrazy rodzin pokazują i pozwalają dzieciom odzyskać poczucie bezpieczeństwa wśród rówieśników. Doskonałym przykładem tego typu lektury jest *Daleki rejs* Anny Orlichimowskiej i opowiadania tej autorki, która nie ucieka od problemów trudnych, jak rozwód rodziców. W procesie wychowania

i edukacji w szkole należy dzieciom i odzyskać poczucie bezpieczeństwa w gronie i zniwelowaniu częstej reakcji dla problemu poczucia winy i odczucia bycia

Oczywiście temat bezpieczeństwa w lekturach i podręcznikach; teksty pokazują do wznaczenia u dzieci postawy agresji; ze zrozumieniem drugiej strony; brak utworów zachęcających dziecko (gdzie jest źle traktowane i znajduje się w wychowywaniu do bezpieczeństwa w tym literaturą, pozabawiając zaufania; odbiorca takich przekazów dostaje informacje zagrożenia.

Twórcy i uczestnicy współczesnej kultury bezpieczeństwa, wyrażając tym samym bezpieczeństwo kreować, młodych ludzi bezpieczeństwa. Tu znowu odnosi się do nurtu, ponieważ w jego zakresie uczucie – sytuuje się w przestrzeni bezpiecznej, równocześnie odwołując się do wartości w rodzinie i własnej społeczności i kształtujących jakości, które przyswoi w procesie

Proces dydaktyczny, mający na celu formowanie umiejętności oraz projektowanie wszystkich uczniów, realizowany jest dwoma sposobami: 1. w sposób bezpośredni – poprzez postawę wzór, naturalny niejako a także przez inne osoby realne, które się autorytetem,

2. w sposób pośredniczący – poprzez dydaktycznych, od najbardziej oczywistych publikacji książkowe, po media społecznościowe, które umożliwiają wiedzę i
- Obie te sytuacje mogą rodziców zagrożenie aksjologiczne dla ucznia,

wania się jednoznacznych etycznie wartości. Dlatego moim zdaniem bezpieczeństwo, zwłaszcza o charakterze immanentnym i implikowanym, należy ujmować biegunowo jako ciągle oscylującą formę między poczuciem bezpieczeństwa a przekraczaniem jego granic lub niemożnością zdefiniowania i przestrzegania owych granic.

BIEGUNY BEZPIECZEŃSTWA

Mówiąc o bezpieczeństwie, musimy odnosić je do działań i zachowań niebezpiecznych, zagrażających życiu i zdrowiu, w tym prawidłowemu rozwojowi ucznia, definiowanych jako „wszelkie czynniki, zjawiska i procesy, które opóźniają, zakłócają lub deformują wielowymiarowy i niestanny rozwój osobowy, kompetencji społeczno-kulturowych, zwłaszcza umysłowych” (Borkowski, 2011, s. 58) Problematyka kształcenia ucznia jako świadomego człowieka o uformowanej potrzebie bezpieczeństwa jako kluczowej wartości własnego życia w edukacji odnosi się do trzech wymiarów: wiedzy – doboru treści kształcenia promujących bezpieczeństwo jako humanistyczną wartość (np. w edukacji polonistycznej – bezpieczna lektura, upowszechnianie postaw i wzorów promujących bezpieczeństwo jako wartość), umiejętności – dostrzeganie, wybór, praktyczne traktowanie bezpieczeństwa jako wartości, postaw – dokonywania właściwych wyborów promujących bezpieczeństwo.

Jako przykład zagrożeń, a jednocześnie przeciwdziałań owemu zagrożeniu, a więc w konsekwencji promowania szeroko rozumianego bezpieczeństwa ucznia, zostaną podane sytuacje z zapośredniczonego źródła nabywania wiedzy i kształtowania postaw: z lektur szkolnych i Internetu. Zwłaszcza przedmioty humanistyczne, jak w I etapie edukacyjnym edukacja polonistyczna, a w kolejnych język polski, historia, wiedza o społeczeństwie, wskazują na uniwersalne wartości antropologiczne, takie jak bezpieczeństwo, dlatego zarówno treści nauczania, jak też metody oraz formy mogą w większym lub mniejszym stopniu kształtować postrzeganie wartości bezpieczeństwa przez ucznia.

Na początek kwestia istotnej relacji między promowaniem przez szkołę wzorów i autorytetów a pojmowaniem bezpieczeństwa jako wartości. Jako przykład interesująca wydaje się kwestia zależności treści nauczania a pożądanych wzorów postaw i zachowań. Na podstawie podanego niżej, niekompletnego przeglądu sądzą, że między literalnymi

treściami nauczania a pożdanymi postawami wyrażana niekoherencja. Tak na początek jako jeden z elementów działań w przeciwdziałaniu samobójstwom dzieci zagrożeniem samobójstwem dzieci i jeśli będziemy czytać je literalnie, dziecka: Romeo i Julia z arcytragedii S. samobójstwo z miłości, Werter, bohater sellera Goethego (*Cierpienia młodego* z powodu nieszcześliwej miłości, pod mantycznymi: Mickiewiczowski Gustaw, część *Dziadów*), Kordian Słowackiego mimo próby samobójczej udaje się przy Wokulski (*Lalka* B. Prusa) tyłko w siłę widzi rozwiązanie problemów swojego cie miasta Ziembowiczu (*Granica Z. poprzedził iście medialnym skandalier nie afirmują samobójstwa, lecz jedno obrazują bohaterów, którzy finalizują więc uczniowie nie będą zwracać uwiekich, których bodaj każdy, kto przez *neris* wzory osobowe, (i chyba tak czy odrzuca, albo będą bezrefleksyjnie tral*

Nie stanowi to kwestii dyskusyjnej jest miłość, udany związek dwojga os generują bezpieczeństwo ucznia w rc z lektur uczeń nie wyczyta takiego scen przywoływany Rómea i Julii, patologi synem własnej matki i ojcem – brater dane, jak Antka Boryny z Hanką (*Chłdobnie zresztą jak bohater innego utw Wśród bohaterów literackich nie b (wykluczonych), jak Judym (*Luźnie jak Edyp, który zabił własnego ojcwkoło śmierć, Raskolnikow, który zabiety (*Zbrodnia i kara*). Oczywiście z młodzieżą na tekstach literackich**

i relacje między ludźmi jako niebezpieczne, ale by podczas omawiania takich utworów zwrócić szczególną uwagę na sferę wartości, na wspólne z uczniami poszukiwanie postaw, które uczynią przestrzeń komunikacji z innymi ludźmi bezpieczną. O ile lektura z zakresu edukacji polonistycznej od I do II (a częściowo – III) etapu edukacyjnego obfituje w przykłady wizji rzeczywistości bezpiecznej, w której można ufać innym ludziom (rodzicom, nauczycielom, w ogóle) dorosłym, o tyle już IV etap edukacyjny to czas lektur takich jak wskazane: ważnych, gdy idzie o zjawiska literackie, a trudnych w odbiorze i mogących budzić poczucie psychicznego zagrożenia. Takie właśnie zagrożenie zauważa badacz, gdy omawia utwór opisujący wydarzenie z powstania warszawskiego. Maciej Pabisek pisze, iż „narrator nie szczędzi czytelnikowi makabrycznych szczegółów”, i dodaje, że najbardziej niepokojące jest odczucie braku jakiegokolwiek wpływu na to, co się dzieje, oraz mocne odczucie przeznaczenia do śmierci (Pabisek, 2011, s. 264–265). Oczywiście odbiór takich lektur, jak odbiór innych tekstów kultury, zależy od indywidualnej wrażliwości młodego człowieka i atmosfery, w jakiej odbiór ten następuje. Z jednej strony uwrażliwienie na obrazy okrucieństwa i przemocy wydaje się załobnowane. Przyczyną tej hibernacji jest kontekst czasów, w jakich żyjemy: poszukiwanie sensacji i skandali w mediach oraz przesycenie tekstów kultury popularnej (szczególnie filmów i gier komputerowych) scenami przemocy fizycznej i psychicznej oraz nierzadko wyrafinowanej agresji. Z drugiej strony, zdarza się, że tekst kultury powoduje głębokie przeżycia i lęki, ponieważ jego rzeczywistość przenoszona jest na rzeczywistość pozaliteracką i pozafilmową. O skrajnych wypadkach takiego przeniesienia, w tym o atakach padaczki i coraz większej obojętności na czyjeś cierpienie (co w przyszłości będzie skutkować nieumiejętnością zadbania o bezpieczeństwo innych osób) pisze Anita Gawrońska, analizując nie tylko badania dostępne, ale i prowadząc obserwacje własne wśród dzieci w wieku przedszkolnym (Gawrońska, 2012). Zawieszenie niewiary według J.R.R. Tolkiena czy przeniesienie umysłu w terminologii C.S. Lewisa w odbiorze baśni jest tu kwestią zupełnie odrębną, specyfika bowiem tekstów kultury współczesnej, uwzględnienie zmian w wychowaniu dzieci i młodzieży oraz zmian pokoleniowych powoduje, że kwestie odbioru kształtują się inaczej niż za czasów obu wybitnych badaczy i zarazem pi-sarzy.

Kolejnym problemem związanym z lekturami dzieci i młodzieży

powodującym zagrożenie bezpieczni wspólnotowa, nadrzędna, ogólnoludrorów i thrillerów adresowanych do zarówno obce, jak i rodzime. Bywająnej lub zgoła satyrycznej, albo też prświata, w którym zło zagrażające cziem. Wśród najpopularniejszych uksiążkową i filmową wersję sagi *Zmierz* książki o wampirku niemieckiej f(m.in. *Wampirnek daje sobie radę*), opTo, co łączy wskazane przykłady, to i kontynuowania, tak typowa dla kultduktem, oraz przekształcenie postaci (wilkołaki, wampiry, duchy), albo wkie, które balansują na granicy dobrytm produktem literackim towarzysywa (gadżety takie jak koszulki, zeszmoda na taką literaturę jest kreowanech twórców horroru dla dzieci pisze) Palasz (*Zwłokopolscy*). Książki tego tsię, uwodzenie strachem, albo też prsympatyczną (*Duch starej kamienicy*)

W takiej sytuacji wymienione ignorowanie, negowanie, infantylizcyjne walory lektur, nie skupiając się ludzi bohaterów akceptowalnych, talpoczucie bezpieczeństwa bez konieAutorytety i wzory rodzą się z bowien się rozstrzygnięcia, czy treści nauczwskazówką dla uczniów, czy i w jaki a tym samym budują poczucie tożsanznaczenia ich odczuwanie bezpieczer

Tego typu problemy – np. lejksztaltowania charakteru i postawy m jako punkt wyjścia do dyskusji nadwychowania.

Istotną przestrzenią, w jakiej ucz

się w zagrożeniu, jest obszar mediów, z którymi obcuje on ciągle, nierzadko pozostawiony samemu sobie. Edukacja medialna mieści się w treściach nauczania języka polskiego, niemniej jednak i inne przedmioty, zwłaszcza humanistyczne oraz zajęcia z wychowawcą, wykorzystują medialne formy przekazu i odnoszą się do świata mediów. Warto zwrócić uwagę na to, by nauczyć młodego człowieka bycia świadomym odbiorcą mediów, uodpornić na manipulację, pokazać możliwość dokonywania wyboru (programu, artykułu, audycji), zwrócić uwagę na etykę przekazu medialnego. Te treści są zresztą uwzględnione w podstawie programowej, a autorzy podręczników i pomocy dydaktycznych proponują zajęcia uświadamiające dzieciom, jak bezpiecznie korzystać z mediów, w tym z najbardziej popularnego medium, jakim jest Internet. Problemem bliskim edukacji medialnej jest bezpieczeństwo dzieci grających w gry komputerowe. Wychowawcza rola szkoły polega także na tym, by uczyć bezpiecznego korzystania z takich rozrywek. Ciekawym pomysłem na przeprowadzenie z uczniami pogadanki o bezpieczeństwie w świecie mediów było zamieszczenie w podręczniku do języka polskiego dla klasy IV tekstu, w którym żartobliwie opisane zostały uzależnienia od telewizji i gier komputerowych (A. Łuczak, A. Murdzek, *Między nami*, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, 2012).

Nieco inaczej przedstawia się sytuacja w przypadku zagrożenia generowanego Internetem, co wiąże się z propagowanym w ramach „Roku bezpiecznej szkoły” programem bezpieczeństwa w sieci. W dużej mierze, odmiennie niż w przypadku lektur tradycyjnych, których czytaniu i tak oddaje się coraz mniejsza liczba uczniów, zaś proces dydaktyczny przebiega pod okiem nauczyciela, kontakt ucznia z cyberprzestrzenią (zob. Sarzała, 2011; Roguska, 2009; Kopański, 2011) odbywa się samodzielnie i często w samotności, bez nadzoru osoby dorosłej. W erze globalizacji nie sposób pominąć milczeniem lub lekceważyć Internetu jako źródła wiedzy o świecie i sposobu globalnej komunikacji, jednak należy ucznia utrażliwić, nauczyć i zabezpieczyć przez rozmaitymi zagrożeniami (zob. Borkowski, 2011).

Właściwą strategią byłoby umiejętne pokierowanie młodym człowiekiem zdobywającym wiedzę, tak by potrafił wybierać właściwe źródła informacji, być krytycznym wobec tekstów umieszczonych w cyberprzestrzeni, a także – wobec znajomości za pośrednictwem Internetu zawieranych. Oddziaływanie Internetu nie może być wszak demonizowane,

a sam Internet jako „zagrożenie” nie może być uważanej za „bezpieczną”. Takie postre skutki i spowoduje zerwanie porównań między rodzicami i wychowawcami a z mediów może być sprzymierzeńcem w nia, a jedną z metod zapewnienia uczni światu może być uczenie go odpowiedzi. strzeżenie netykiety i umacnianie w zw innych użytkowników forów i komunik

PODSUMOWANIE

Współczesna edukacja często F i wartościowania, w werbalnych założ „edukację ku wartościom” (zob. Szerląże: „Najważniejszą sprawą dla edukacji wyboru oraz związany z nimi problem i przyszłego Polaka” (Banach, dostęp aksjologiczny zwrot w obecnej edukacji z pojmowaniem bezpieczeństwa jako ja Jednak rzeczywiste bezpieczeństwo lecz radykalna zmiana strategii edukacji mowaniu współczesnej szkoły, w któr no: osobno procedury bezpieczeństwa miot nauczania edukacja dla bezpiecz z udziałem tzw. partnerów szkoły (w a już zupełnie osobno i na osobności, i psychologów szkolnych przypadki r psychicznych, np. przemocy w szkole. zesnej i odpowiadającej wyzwaniom cz wszystkich obszarów w postawy traktu ogólnoludzką.

REFERENCES:

- Andrzejewska A., (2012), *Cyberprzestrzeń źródłem nowych zagrożeń*, [w:] Szeligowicz-Urban D. (red.) *Uczeń bezpieczny w cyberprzestrzeni*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- Blauvelt P.D., (1999), *Making Schools Safe for Students: Creating a Proactive School Safety Plan*, Corwin Press, London.
- Bluestein J., (2001), *Creating Emotionally Safe Schools: A Guide for Educators and Parents*, HCI, Deerfield Beach, USA.
- Borkowski J., (2011), *Człowiek zagrożony i niebezpieczny. Sociologia i psychologia zagrożeń*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Denek, K., (1999), *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń.
- Dębowski H., (2013), *Jaka jest edukacja dla bezpieczeństwa w szkołach?*, [w:] Cieślarczyk M., Filippek A., Świderski A.W., Wazniwska J. (red.), *Elementy teorii i praktyki transdyscyplinarnych badań problemów bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce.
- Filipek A., (2009), *Transdyscyplinowość kultury bezpieczeństwa?*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a transdyscyplinowość*, t. 2.: *Aspekty edukacyjne i politologiczne*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Gawrońska A., (2012), *Agresja w bajkach dla dzieci*, [w:] Szeligowicz-Urban D. (red.) *Uczeń bezpieczny w cyberprzestrzeni*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- Janus-Starcz A., (2011), *Czas zatrzymany, czas spowolniony. Proza Janusza Andermanna*, [w:] Janus-Starcz A. (red.), *Szkolna lektura bliżej teraźniejszości*, UNIVERSITAS, Kraków.
- Kopański J. (2010), *Edukacja dla bezpieczeństwa jako fundament systemu wartości*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a wartości*, t. 1.: *Aspekty filozoficzne i edukacyjne*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Kopański J., (2011), *Kompetencje nauczycieli a zagrożenia wynikające z komputera i Internetu*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a komunikacja społeczna*, t. 1: *Aspekty filozoficzne i edukacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce.
- Kopstejn M., (2012), *Wpływ Internetu*
stępowanie zachowań patologicznych
Szeligowicz-Urban D. (red.) *Uczeń*
Oficyna Wydawnicza „Humanitas”,
Kosek-Nita B., (2012), *Współczesne media*
dzieci i młodzieży, [w:] Szeligowicz
w cyberprzestrzeni, Oficyna Wydawnicza
- Lełka-Kowalik A., (2010), *Nauka wolna*
czesnej kultury, [w:] Jarmoch E., (red.)
Bezpieczeństwo człowieka a wartości
cyjne, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej
- Lessons in Danger: School Safety and
Economic Co-operation and Development
- Milkiewicz P., (2009), *Poszerzanie zakresu*
Bezpicherheitstwo człowieka a transdyscyplinarny
cyjne i politologiczne, Wydawnictwo
- Morrison B., (2007) *Restoring Safe Schools*
Response to Bullying, Violence & Suicide
Sydney.
- Pabisek M., (2011) *Biedny licealista państwa*
„Kinderszenen” J.M. Rymkiewicza
(red.), *Szkolna lektura bliżej teraźniejszości*,
Roguska A., (2009), *Edukacja medialna*
ka, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., (red.),
człowieka a transdyscyplinowość, t. 1.:
ne, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Roguska A., (2010), *Wartości i antywaryjacje*
Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.),
wieka a wartości, t. 1: *Aspekty filozoficzne*
Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Sarzała D., (2010), *Wartości a społeczeństwo*
ty filozoficzno-pedagogiczne, [w:] Jarmoch E.,
I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a wartości*
ne i edukacyjne, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.

- Sarzała D., (2011), *Komunikacja w cyberprzestrzeni a bezpieczeństwo człowieka*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a komunikacja społeczna*, t. 2.: *Aspekty filozoficzne i polityczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce.
- Schabowska G., (2012), *Cyberprzestrzeń zagrożeniem dla fizycznego i psychicznego zdrowia młodych ludzi*, [w:] Szeligowicz-Urban D. (red.) *Uczeń bezpieczny w cyberprzestrzeni*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- Skrobas A., (2010), *Antywartości a bezpieczeństwo człowieka*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a wartości*, t. 1: *Aspekty filozoficzne i edukacyjne*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Stanczyk J., (2010), *Istota kategorii bezpieczeństwa z punktu widzenia wartości*, [w:] Jarmoch E., Świderski A.W., Trzpił I.A., (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a wartości*, t. 2: *Aspekty społeczne i polityczne*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Szeligowicz-Urban D., (2012), *Nauczyciel, wychowawca i uczeń w obliczu zagrożenia cyberprzestrzeni*, [w:] Szeligowicz-Urban D. (red.) *Uczeń bezpieczny w cyberprzestrzeni*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- Szerlag A., (2004), (red.), *Edukacja ku wartościom*, Wydawnictwo Impuls, Kraków.
- Szmyd J., (2000), *Bezpieczeństwo jako wartość. Refleksja aksjologiczna i etyczna*, [w:] Tyrzała P., (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków.
- Taraszkiewicz M., Kordziński J., (2009), *Bezpieczna i przyjazna szkoła*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

AKTY PRAWNE

- Ustawa z 7 września 1991° o systemie oświaty. DzU 2004, 256, 2572, tekst jednolity. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002° w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach. DzU 2003, 6, 69, tekst jednolity.

Źródła internetowe

- Banach Cz., *Aksjologiczne aspekty* (03.11.2013) z <http://home.afmw18-19/14.htm>
- Banach Cz., *Wartości w systemie edukacji* www.wsp.krakow.pl/konspekt/konstarypan1, *Szkoła widziana oczami rodzica na podstawie danych ewaluacji z 2012 roku* Pozyskano (23.10.2013) z www.pla.edu.pl
- Rok Bezpiecznej Szkoły. Pozyskano (2013) z http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3503%3Arok-bezpiecznej-szkoły&Itemid=1
- Bullying & Cyber. Pozyskano (04.11.2013) z http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3503%3Acyberbullying&Itemid=1